

(א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו – בארץ שבה גר אבא שלו¹. בְּאֶרֶץ כְּנָעַן – כפי שהתורה לימדה אותנו בסוף הפרשה שעברה עשוי הרשע עזב את ארץ כנען, אבל יעקב – וישב! (בעה"ט). ישב בשמחה וברוגע (תיב"ע – בשלויתא).

(ב) אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב – זה הסיפור של הדברים שקרו ליעקב אבינו². מה שקורה לילדים של יעקב זה נחשב שזה קורה ליעקב (לענ"ד). יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחָיו – עם כל האחים שלו (רשב"ם). בְּצֹאן – הם היו רועים את הצאן והוא היה מסתובב איתם. אך הוא עצמו לא היה רועה את הצאן אלא נמצא יחד עם יעקב אבינו (ע"פ רמב"ן פסוק ג'). וְהוּא נֶעַר – והוא היה נמצא בעיקר עם אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו – שכיוון שהאחים פחות כיבדו אותם (יכול להיות שהם חשבו שלא בטוח שבני השפחות הם מעם ישראל) יוסף היה יותר בכדי לשמח אותם, 'והוא נער', הכוונה שהוא היה עושה איתם כל מיני דברים. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה – את הדברים הרעים שעשו האחים אֶל אָבִיהֶם – יוסף הביא, כלומר סיפר את הדברים הרעים לאבא שלהם. יוסף הצדיק והאחים הצדיקים לא היו רבים חס ושלום על שטויות, היה בניהם ויכוח בהלכה. ויכוח מה נחשב 'אבר מן החי', היה דבר מסוים שלדעת האחים הוא לא היה אבר מן החי ולדעת יוסף הוא היה אבר מן החי, יוסף מאוד אהב את האחים שלו והוא לא רצה שח"ו הם יעברו על איסור. מה הוא עשה? הוא הלך וסיפר לאבא שלו כדי שהוא ישכנע אותם שזה לא בסדר מה שהם עושים. היו עוד כמה דברים שיוסף שאהב כל כך התנהגות טובה הלך וסיפר לאבא שלו. לדוגמא – האחים הצדיקים חשבו שבני השפחות הם פחות חשובים, והם לא נחשבים חלק מעם ישראל בדיוק כמו שאר האחים, ולכן הם קצת פחות כיבדו אותם, יוסף הצדיק סיפר גם את זה לאבא שלו.

(ג) וַיִּשְׂרָאֵל – יעקב. אָהֵב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו – יותר מכל הבנים שלו. פִּי בֶן זָקֵנִים הוּא לוֹ – כי הוא נולד אחרון, 'בן זקונים' זה הילד שנולד כשאבא ואמא שלו זקנים יותר מכל שאר הילדים שנולדו. והרי בנימין נולד יותר מאוחר? היה הרבה זמן שרק יוסף היה בן הזקונים ומאז יעקב אבינו הכי אוהב אותו³. וְעֵשָׂה לוֹ כְּתָנֶת פְּסִים – יעקב הכין לו כתונת מיוחדת, כתונת עם רקמה מעל (אבע"ז) עשוי משי⁴. יעקב מאוד אהב את יוסף – הרי הוא הבן של רחל האהובה, הוא היה חכם גדול ויעקב היה לומד איתו את כל סודות התורה מבית שם ועבר (רמב"ן, וע' בעה"ט)⁵

(ד) וַיִּרְאוּ אָחָיו פִּי אֶתוֹ אֶהֱבֶה אֶבְיָהֶם מִכָּל אָחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ – האחים הצדיקים אהבו מאוד מאוד אחד את השני, עזרו ושימחו זה את זה. וכמוכן תמיד גם אהבו את יוסף. אך כשהם ראו שהוא אומר עליהם דברים רעים, והם לא הבינו שזה מזה שהוא מאוד אוהב אותם, הם חשבו שזה בגלל שהוא מתגאה עליהם, ואחרי שאבא שלהם כל כך מכבד את יוסף, הם חששו שיוסף יהפך להיות המנהיג של עם ישראל. האם זה מתאים שהמנהיג של עם ישראל יהיה מישהו שמתגאה?! יהיה מישהו שאומר לשון הרע?! ברור שלא, לכן הם התרחקו ממנו, והם חשבו שהוא לא מתאים להיות אחד מהבנים הצדיקים, עד כדי כך שהם שנאו אותו. האם הכוונה שלהם הייתה טובה? ודאי! האם הם צדקו? לא! יוסף הצדיק מאוד אהב אותם, אך הם לא פירשו נכון את מה שקרה⁶. וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשֵׁלָם – האחים לא יכלו לדבר עם יוסף דברים נעימים של שלום ואחווה. יש כאלו שעושים כאילו הם אוהבים, ובאמת הם לא אוהבים, זה נקרא אהבה מהשפה ולחוץ. כשהאחים הצדיקים הרגישו שנאה כלפי מישהו הם לא יכלו לעשות שהם אוהבים בכאילו, כי זה קצת שקר, לכן הם לא דיברו איתו בכלל.

¹ ספורנו: בחברון.

² אמנם רש"י מסביר קצת אחרת. אך אנו הסברנו כדרכינו בכל הפעמים אותו דבר.

³ אך האבע"ז אומר שגם בנימין היה בן זקונים, כמובא בויגש. וצ"ע מה כוונתו, האם מתכוון שגם אותו אהב מאוד, וא"כ יש לשאול למה לא עשה לו כתונת פסים?

⁴ תשע"ה: האמת היא שהיו עוד סיבות למה הוא עשה דווקא ליוסף: כי האחים רועים את הצאן והכתונת יכולה להיקרע, וגם כי יוסף משמש את אבא שלו אז מתאים לו ללבוש בגדים מכובדים יותר.

⁵ הרחבה: זקונים ר"ת: זרעין, קדשים, נזיקין, ישועות, מועד בעה"ט. וחשבתי להוסיף שזקנים אותיות נזיקים.

⁶ הרב יעקב לבנון בשיעור: הביא את הפרשת דרכים שיש ויכוח ביניהם על אבר מן החי, שהשאלה היא האם עם ישראל הוא דרגה מעל האומות ואז זה רק להחמיר, ואז בן פקועה אסור, או שזה משהו אחר לגמרי ואז זה לחומרה ולקולא ואז זה מותר. זו שאלה עקרונית מהו עם ישראל. זהו ויכוח של דורות וכו'.

(ה) וַיִּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם⁷ וַיַּגֵּד לְאָחָיו – יוסף סיפר שהוא חלם חלום שקשור אליהם, הוא עדיין לא אמר את תוכן החלום (אוה"ח). וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׂנוֹא אֹתוֹ – כבר זה שהוא חולם חלומות גרם להם עוד יותר לשנוא אותו.^{8,9}

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ נָא – בבקשה. הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי – כי כפי שאמרנו הם בכלל לא רצו לשמוע. יוסף חש שזה חלום נבואי (רס"ג), ולכן רצה לספרו לאחיו.¹⁰

(ז) וַהֲנֵה אֲנַחְנוּ מְאֻלְמִים מְאֻלְמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה – קושרים את האלומות. כדי להעביר את כל החיטים למחסנים צריך לקשור אותם חבילות חבילות, כל חבילה נקראת אלומה. וַהֲנֵה קָמָה אֲלֵמְתִי – נעמדה. וְגַם נִצְבָּה – עמדה יציב, בלי ליפול. וַהֲנֵה תִסְבְּיֵנָה אֲלֵמְתֵיכֶם – כל האלומות שאתם קשרתם נהיו מסביבי. וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָי לְאֵלֵמְתִי – והם השתחוו לאלומה שלי.

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו הַמְּלֵךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ – האם אתה תמלוך עלינו?! אִם מְשׁוּל תְּמַשְׁלֵנוּ בְּנוֹ – האם אתה תהיה מושל עלינו?! הַחֲלוֹם הַזֶּה שֶׁאַתָּה חוֹלֵם מְרַמֵּז שֶׁאַתָּה רוֹצֵה שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּוּהוּ אֵלַיךְ, כִּאִילוֹ אֵתָה מֶלֶךְ עָלֵינוּ אוֹ מוֹשֵׁל עָלֵינוּ (מלך מושל על עם, ומושל מושל על קצת אנשים, ע"פ כל"י). וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׂנוֹא אֹתוֹ עַל חֲלֵמְתִי וְעַל דְּבָרָיו – גם על החלום וגם על הדיבורים הרעים שהוא סיפר ליעקב עליהם. עכשיו שיוסף חולם כאלו חלומות זה מראה שהוא באמת חושב בלב שלו לשלוט עליהם וזה גורם לו לחלום על זה. האחים הצדיקים מאוד חוששים שמישהו שאומר לשון הרע ומתגאה (לפי הבנתם) יהיה מושל בעם ישראל. לכן הם עוד יותר דוחים ומרחיקים אותו.

(ט) וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיִּסְפֶּר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הֲנֵה חֲלֵמְתִי חֲלוֹם עוֹד – חלום נוסף. וַהֲנֵה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרֵת כּוֹכָבִים מְשַׁתַּחֲוִיִּים לִי – שזה רומז על אבא, אמא ואחד עשר האחים. ד' עשה שיוסף יחלום את זה כי זה באמת מה שיקרה, אבל האחים חשבו שהוא חלם את זה סתם כי על זה הוא חושב כל הזמן, וזה מה שהוא רוצה להיות.

(י) וַיִּסְפֶּר אֶל אָבִיו וְאֶל אָחָיו – אחרי שהוא סיפר רק לאחיו הוא סיפר שוב לאביו ולאחיו יחד. וַיַּגְעֵר בּוֹ אָבִיו – אבא שלו נזף בו (אונקלוס), הוכיח אותו (לשון הרשב"ם) על כך שהוא גורם ליותר שנאה בינו לבין האחים. וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתָּ – מה זה החלום הזה, הוא בכלל לא הגיוני (רמב"ן). הַבּוֹא נְבוֹא – האם נבוא אָנִי וְאַמְךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה – הרי זה לא יכול להיות, שהרי אמא שלך נפטרה, ולא יכול להיות שהיא תשתחוה, וזה מוכיח שכל החלום הזה הוא בכלל לא נכון. יעקב אומר את זה כדי שהאחים לא ישנאו את יוסף.¹¹

(יא) וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחָיו – האחים ראו שהוא נהיה חשוב מאוד ולכן קינאו בו (?).¹² וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר – שמר בלב, שלא ישכח את החלום הזה (רבינו בחיי). כי הוא ידע שבסופו של דבר החלום יתגשם. יעקב אביו ידע שאם יוסף חולם כנראה זה לא סתם. ואמנם הוא חלם שגם אמא שלו תשתחוה, אך "אין חלום בלא דברים בטלים", ואין זה אומר שכל דבריו בטלים. אבל כשהוא אמר מול האחים הוא התייחס לזה שזה לא יכול להיות כדי שהם לא ישנאו את יוסף. שאלתי: אם אביו ידע שזה לא הגיוני אז למה הוא שמר את הדבר? התלמידים המתוקים ענו כמה תשובות יפות: א. אולי האמא זה זלפה או בללה. ב. אולי הירח זה

⁷ הרחבה: הרחבנו בסוגי החלומות: חלום זה דמיון. יש שבא מדברים שאדם מפחד שיקרו ויש מדברים שאדם רוצה שיקרו. נתנו דוגמאות מהחיים. יש גם חלומות מיוחדים שהם חלומות של נבואה.

⁸ צ"ע: לפי האוה"ח לא ברור מה גרם להם כעת לשנוא אותו יותר. ועיין ספורנו שמסביר אחרת.

⁹ רשמנו על הלוח את כל הדברים שראו האחים שגרמו לו לשנוא אותו. ניסינו להסתכל ממבט עיניהם של האחים הצדיקים, כדי להבין את הסיבה שגרמה להם לעשות כן.

¹⁰ "יוסף בצדקתו ובטוהר נפשו החזיק את אחיו לאוהבים וחשב שהם יפתרו חלומותיו לטובה" מלבי"ם לז,ה.

ראה העמ"ד לז,ח.

¹¹ חזקוני, כדי להשקיט הקנאה.

¹² לא ידעתי איך להסביר מילים אלו.

לא האמא אלא משהו אחר (אומר הרמב"ן שזה כל השבועים נפש). ג. חלק מהחלום הגיוני וחלק לא (אין חלום ללא דברים בטלים). ד. רחל תשתחוה ליוסף בתחיית המתים.

(יב) וַיִּלְכוּ אִתּוֹ לְרַעוּת אֶת צֵאן אֲבִיהֶם בְּשָׂכָם¹³ – כנראה הם חיפשו מקום מרעה ולכן הם הלכו לשכם, כי רק שם היה מרעה הפקר, והם כמובן הקפידו מאוד לא לגזול (הרב נחום)¹⁴.

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשָׂכָם – שזה מקום מסוכן, שהרי הם הרגו את אנשי שכם, ויכולים כעת להתנפל עליהם העם החיוי (תיב"ע, רשב"ם והעמ"ד) ולכן.. לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם – בא ואשלח אותך אליהם (אונקלוס). וַיֹּאמֶר לוֹ הַנְּנִי¹⁵ – אני מוכן ומזומן לעשות כל מה שתבקש במהירות האפשרית.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אֶחָיִךְ – ששלומם בסדר. וְאֵת שְׁלוֹם הַצֹּאן – לבדוק שהם מטפלים בצאן בצורה נכונה (ספורנו). וְהִשְׁבֵּנִי דָבָר – ותגיד לי מה המצב. וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֵק חֶבְרוֹן – יעקב אבינו ליווה אותו עד עמק חברון ומשם שלח אותו (ספורנו). בעל הטורים מספר שיוסף לא רצה שאבא שלו יטרח ללוות אותו. אז אבא שלו אמר לו שבדין עגלה ערופה כתוב שצריך ללוות משהו שהולך לדרך ארוכה. וכשנפרד ממנו רצה להיפרד ממנו בדבר הלכה, אז הוא לימד אותו דינים שקשורים לעגלה ערופה. "נשמור את הדבר" הזה שלמדנו עכשיו לפרשת ויגש, שם ניזכר שוב בעגלה ערופה. וַיָּבֵא שְׂכָמָה – יוסף בא לשכם. יוסף הצדיק לא אמר לאבא שלו – אבא, אבל זה מסוכן, הם שונאים אותי, הם יכולים לעשות לי משהו רע. יוסף גם לא אמר – לא רוצה לעשות להם טובה, הרי הם שונאים אותי. אלא יוסף עשה את השליחות הזאת בשמחה ובזריזות. וכפי שנראה בהמשך התאמץ מאוד להצליח בה (כל המפרשים).

(טו) וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲנֵה בְּשׂוּדָה – לא מוצא את הדרך¹⁶. הוא ראה את יוסף הולך מצד לצד, פעם לפה ופעם לשם, מחפש אותם בכל האיזור של שכם (ספורנו). וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תִּבְקֹשׁ – מה אתה מחפש?

(טז) וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אֲנֹכִי מִבְּקֹשׁ¹⁷ הַגִּידָה נָא לִי – תגיד לי בבקשה. אֵיפֶה הֵם רַעִים – אולי ראית אותם במקרה (אבע"ז)¹⁸. דיון שעלה בכיתה: שאל מחוק: למה יוסף חשב שהאיש הזה ידע מי זה האחים שלו? ענו כמה תלמידים: זה היה מלאך. שאל חמוד: אם כן למה שואל אותו המלאך – מה תבקש, הרי הוא יודע? אנו הצדיקים כמה תשובות: א. המלאך לא רצה שיוסף ידע שהוא מלאך (כ"ו ברמב"ן י"ז). ב. מלאך לא יודע הכל. ג. הוא לא רצה שהוא יבהל, וכמו שאמר בורא עולם לאדם הראשון איכה. ד. כי ככה מדברים, שואלים אפילו שיוודעים מה התשובה.

(יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה – הם הלכו מכאן. ואיך אני יודע? לא כי ראיתי אותם, אלא... (ספורנו) פִּי שְׂמַעְתִּי אֲמָרִים – שמעתי אותם אומרים נִלְכָּה דְתַנְיָה – נלך לכפר ליד שכם שנקרא דותן (רש"י סנהדרין קב). וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אִתּוֹ – יוסף הצדיק יכל לומר – אני עשיתי את שליחות אבא שלי, אני לא צריך להמשיך להתאמץ ולהסתכן. אך הוא לא אמר כן אלא המשיך וחיפש אותם. וַיִּמְצְאֵם בְּדַתָּן:

(יח) וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וּבְטָרֵם – ועוד לפני ש.. יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ – הם חשבו מחשבות רעות (אבע"ז) איך להצליח להרוג אותו. האחים שכבר את כל הדברים

¹³ נראה שהלכו למקום בו היה שכם, שהרי עכשיו המקום שומם. ואולי דווקא בגלל זה שם היה מרעה הפקר.

¹⁴ ובמפרשים – הלכו לרעות את עצמם כלומר לאכול ולשתות, ואולי בגלל זה הלכו רחוק מיעקב.

¹⁵ חידה: אפה עוד כתוב הנני. ראינו הרבה פעמים. התלמידים זכרו מאוד יפה. מה שמעורר קושיא למה מפרש זאת רש"י בתור ענווה וזריזות אם גם עשיו אמר כן.

¹⁶ חידה: מי עוד היה תועה בדרך? הגר.

¹⁷ הרחבה: סיפרנו על ה'מושג' את אחי אני מבקש, שנראה לי היה הרבה בנסיין להפיל את מסך הברזל ברוסיא.

¹⁸ הסתפקתי אם להגיד שזה מלאך. כי המפרשים מתייחסים לזה בצורה ברורה שיש פה מלאך. למעט האבע"ז. וכן הפשט שהוא אומר בצורה ברורה – תגיד לי אפה הם רועים.

שקרו עד עכשיו פירשו בצורה לא טובה, חשבו שגם עכשיו יוסף מתכוון לעשות להם דברים לא טובים, והם חשבו שזה מאוד מסוכן, וצריך להרוג אותו אחרת הוא יכול לפגוע בהם (ספורנו), וכפי שאמרנו לפני כן הוא גם עלול להשתלט עליהם וכל עם ישראל ילמד מהמעשים של יוסף. אין ברירה, הם חשבו, חייבים להרוג אותו. האחים הצדיקים יודעים שמאברהם נולד צדיק ורשע, מיצחק נולד צדיק ורשע. כך הם חושבים שמיעקב נולד רשע אחד שזה יוסף (מלבי"ם פסוק ד'¹⁹).

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו – אחד אל השני. ניסינו לחשוב מי אמר למי: ראובן ויהודה ודאי שלא כפי שנראה בהמשך. בני השפחות לא שנאו כל כך את יוסף. יששכר וזבולון הם הקטנים בבני לאה, ולא ידברו לפני אחיהם הגדולים. אלא ודאי היו אלו שמעון ולוי (רש"י מ"ב:כ"ד). שמעון ולוי היו כל כך צדיקים, הם אהבו כל כך את הטוב והישר, שהם לא יכלו לסבול מציאות של משהו רע. כך היה גם בשכם – לכן דווקא הם הלכו והרגו את כל העיר. יעקב אבינו ראה שהמידה הזאת מסוכנת, ולכן החליט שהם צריכים להיות פזורים ולא ביחד, כי ביחד הם יכולים לעשות דברים מסוכנים כמו שעשו עכשיו. פתחנו ויחי וראינו שיעקב מקפיד על מה שעשו בשכם ואצלינו, ואומר להם "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", וכזכינו למלמדי תינוקות משבט שמעון ולתלמידי חכמים גדולים משבט לוי (הזכרנו גם את קנאתו של פינחס).. **הֲנֵה בַּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא** – זה שחולם כל מיני חלומות שאומרים שהוא הכי חשוב.

(כ) וְעַתָּה לָכוּ וְנַהַרְגֵהוּ – בואו (ע"פ הרשב"ם). נהרוג אותו. **וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת** – כדי שאף אחד לא יראה שעשינו זאת. **וְאָמְרָנוּ** – ליעקב אבינו. **חֲתִיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ** – כמובן לא נגלה לו שאנחנו עשינו זאת כי אז הוא יהיה ברבה יותר עצוב. שהרי יעקב חושב שזה לא טוב להרוג אותו, ואם הוא ידע שאנחנו אלו שהרגנו אותו הוא יהיה הרבה הרבה יותר עצוב²⁰. אך אנחנו יודעים שזה הדבר הטוב שצריך לעשות עכשיו (ואכן גם כשהם התחרטו הם התחרטו רק על "אכזריותם בהתחננו", אך על עצם המעשה הם לא התחרטו, ספורנו פסוק י"ח). **וְנִרְאָה מָה יִהְיֶה חֲלֻמָּתוֹ** – ואחרי שנעשה את זה, נראה שהחלומות שלו זה לא חלומות אמיתיים, שהנה הוא לא מולך עלינו (ספורנו).

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן – ראובן הצדיק, מאז מה שקרה לו עם יעקב אבינו, שהוא העביר את המיטה, הוא מאוד בצער. יום יום הוא בוכה ומצטער על החטא הזה. אפילו שזה חטא קטן, הוא לא שוכח אותו והוא בוכה עליו עוד ועוד. הוא זוכר שאז הוא גם חשב שזה הדבר הכי טוב לעשות, אך הוא ישר עשה, בלי לחשוב מספיק, אם הוא היה חושב יותר הוא לא היה עושה את המעשה הזה. חושב ראובן – גם כאן, אנחנו חושבים שזה הדבר הכי טוב שצריך לעשות, אבל אולי אנחנו טועים, אולי גם כאן אנחנו עושים את זה בלי מספיק מחשבה. החליט ראובן להציל את יוסף (ע"פ ספורנו). **וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם** – והוא הצליח להציל אותו מידם. איך? (כנ"ל ברשב"ם) **וַיֹּאמֶר לֹא נִפְגְּוּ נַפְשׁ** – לא נכה אותו מכת נפש, מכה שהורגת ומוציאה את הנפש. בתחילה הוא אמר – לא נהרוג אותו, אך את זה הם לא קיבלו (לענ"ד ע"פ הרמב"ן, ע"ש²¹).

(כב) וַיֹּאמֶר אֶלֶהֶם רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם – אל תהרגו אותו ממש, בצורה שמורידה דם, אנחנו לא מסוגלים לעשות כזה דבר ממש להרוג אח, אפילו שאנחנו חושבים שצריך להרוג אותו. **הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר** – ראובן הצביע על בור עמוק שהוא לא

¹⁹ "באשר ראו (האחים) כי אהב אותו מכולם... ולכן וישנאו אותו. והוא כי עד עתה רק אחד מן הבנים היה הלב והסגולה... וישמעאל נדחה מפני יצחק ועשיו מפני יעקב... וראו שיעקב אהב רק את יוסף... ובאשר נדמה להם שהוא איש גאה ואיש זקון משתרר עליהם ומוציא דבה להבאיש ריחם בעיני אבינם, בפרט מה שראו בעיני החלומות כי חושב למלוך עליהם...וע"פ זה חשבו שהוא אם יצליח להטות לב אביו כל זה יהיה מילון ממאיר לבית יעקב לכן חשבו לכלות קוץ מכאיב מן הכרם לתועלת כללי, לא מקנאת איש מרעהו..." מלבי"ם לז, ד. ²⁰ התקשתי מאוד להסביר דבר זה. כך מסביר הרב נחום, ואיני יודע מקור לזה. היה אפשר לומר שהם מתביישים במעשיהם, וזה קצת קשה שהרי הם עדיין כלל לא חזרו בתשובה. ולהסבר של הרב נחום שיהיה מאוד, שהרי אחרי שהם מכרו אותו לעבד, ברור שהיה עדיף ליעקב לדעת שהם מכרו אותו לעבד ולא שיחשוב שמישהו אחר הרגו (כך הקשה תלמידי היקר ארז הופר). והספורנו מסביר שחששו שיעקב יקלל אותם, ואכן זה הכי פשט, אך אי אפשר להסביר זאת לתלמידים (וגם לעצמינו קשה להבין דבר זה). וצ"ע.

²¹ הרמב"ן מביא את הפסוק לקמן שראובן אומר הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד. וכותב שהתורה כתבה רק מה ששמעו לו האחים. אך לכאורה מסביר הייתי אומר שכתוב פה פעמיים ויאמר על ראובן, אולי הראשון זה אל תחטאו בילד, ולזה הם לא שמעו ולכן אח"כ שינה דיבורו באופן שיקבלו דבריו. וצ"ע. והבלבי"ם מסביר כמו הרמב"ן אולי הוא מכניס את זה לתוך הפסוק, ע"ש.

יוכל לצאת ממנו²² ואמר – תשליכו אותו לבור הזה, שהוא לא יוכל לצאת, וגם אם יצעק לא ישמעו אותו כי זה בור במדבר, שאנשים לא כל כך עוברים שם (רמב"ן). **וְיָד אֵל תִּשְׁלְחוּ בוּ** – אל תהרגו אותו בידיכם, אלא ימות כך מעצמו. אך האמת היא שלראובן הייתה תוכנית אחרת, ראובן הציע שישליכו אותו לבור **לְמַעַן** – בשביל ש... **הַצִּיל אֶתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוּ אֶל אָבוֹיו** – ראובן תכנן ללכת אל הבור אחרי שהם ישליכו אותו לשם ולהוציאו משם ולהחזיר אותו חזרה הביתה.

(כג) וַיְהִי כִּפְאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחָיו – בכל הזמן הזה שהם דיברו הם ראו את יוסף הולך ומתקרב. כשהוא הגיע אליהם, הם לא חיכו לשמוע מה יש לו לומר, כי הם היו בטוחים שהוא רוצה לעשות להם משהו רע. מה הם עשו **וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָתוֹ** – איזו כותנת? (רשב"ם ופירוש ר"א מזרחי ברש"י) **אֶת כְּתָנֵת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו** – עוד מעט נבין למה הם הפשיטו. הם השאירו אותו רק עם הבגדים שמתחת הכותונת.

(כד) וַיִּקְחֵהוּ – מי שלקח אותו ממש היה שמעון (בעה"ט, ולכן דווקא אותו אסר יוסף), אבל כיוון שכולם היו שותפים זה נחשב שכולם לקחו. **וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה** – אל הבור שהציע ראובן, נראה שלא היה סכנה שהוא ימות מהנפילה כי אם כן זה נחשב להרוג בידיים. והבור היה עמוק, כמו שכתבו בגמרא שהיה 20 אמה. אז צריך לומר שהם שילשלו אותו בחבל. (לענ"ד)²³. **וְהַבּוֹר רֵק אֵין בוּ מַיִם** – אין בו בכלל מים (רמב"ן). כי אם היה בו מים הם לא היו זורקים אותו, כי אז הוא היה טובע ישר וזה היה נחשב שהם הורגים בידיים, והם רצו שהוא ימות מעצמו (רמב"ן ורשב"ם). התלמידים המתוקים הזכירו את המדרש שהיו בו נחשים ועקרבים, ולכן כתוב פב כפילות – "והבור ריק אין בו מים". האחים כמובן לא ידעו שיש שם מים, וד' עשה ליוסף נס וכל הנחשים והעקרבים נכנסו לחורים ולא הזיקו לו כלל. (עיין רמב"ן).

(כה) וַיִּשְׁבוּ לְאָכֹל לֶחֶם – האחים הצדיקים לא חשבו שעשו משהו רע, ולכן לא היה להם בעיה לשבת ולאכול אחרי המעשה הזה (ספורנו)²⁴. חישבנו שאכלו תשעה אחים (אבע"ז). **וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וַהֲנִיָּה אֶרְצַת יִשְׁמַעְאֵלִים** – שיירה של ישמעאלים. **בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמָלֵיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרֵי וְלֹט** – סוגים של בשמים. **הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה** – בדרך כלל הישמעאלים לוקחים נפט וכדומה, אך ד' זימן שיביאו דברים עם ריח טוב, שיהיה ליוסף נעים ללכת איתם למצרים.

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אָחָיו מַה בָּצַע – איזה תועלת תהיה לנו (אבע"ז), נוכל להשיג את התועלת שלא יהיה מלך בדרך אחרת (ע"פ המלבי"ם). **כִּי נִהְרַג אֶת אָחֵינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ** – ונסתיר את זה שהרגנו אותו כמו שמכסים את הדם (אבל הוא לא התכוון שבאמת הם יכסו את הדם, שהרי הם לא התכוונו להרוג אותו, אלא לזרוק אותו לבור, שם הוא ימות מעצמו). דיברנו קצת על מצוות כיסוי הדם.

(כז) לָכוּ – בואו **וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים** – אותם אלו שבאים שמתקרבים לכיווננו. **וַיִּדְנוּ אֶל תְּהִי בוּ** – וכך היד שלנו לא תפגע בו. **כִּי אָחֵינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא** – גם אם אנחנו חושבים שהוא רשע, בסופו של דבר הוא אח שלנו, הוא כולנו באנו מבשר אחד (אבע"ז). **וַיִּשְׁמְעוּ אָחָיו** – האחים קיבלו את דבריו של יהודה. מצד אחד הם מאוד חששו מהעתיד של עם ישראל כשיוסף קיים, ומצד שני הם מאוד מאוד לא רצו לפגוע באח שלהם. לכן הרעיון של

²² נראה לי שזה משמע ברשב"ם.

²³ ועיין העמ"ד: "והבור ריק - בלי אבנים שלא יוטל ויהא נפצע ראשו. אין בו מים - השגיחו שלא יהיה נטבע במים שיהא כאילו הרגוהו בידיים" העמ"ד לז, כד.

²⁴ אמנם ההעמ"ד מסביר שזה תחילת התשובה שלהם, שהם הסתכלו לפה ולשם, אך נלענ"ד שעד סוף הפרק צריך להדגיש את זה שהיה ברור להם שהם עשו את הדבר הנכון ביותר, ורק לאחר מכן להתחיל את תהליך התשובה.

יהודה מאוד מצא חן בעיניהם, שהרי מי שנהיה עבד במצרים אין לו סיכוי לצאת משם, ואם כן בטוח שיוסף לא יוכל להיות מושל עלינו.

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מִדִּינֵים סְחָרִים הם הלכו מאחורי הישמעאלים. ואז.. **וַיִּמְשְׁכוּ** – האחים וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף – הם מכרו אותו לעבד. כעת הישמעאלים מחליטים על יוסף. הישמעאלים ראו את המדיינים ומכרו אותו למדיינים²⁵ (בטח ביותר כסף, אולי ב30, וככה הם הרוויחו 10 כסף מהעניין). **וַיָּבִיאוּ** – המדיינים **אֶת יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה** – שם הם מכרו אותו (ביותר כסף, שהרי הם היו סוחרים²⁶), כפי שנראה בסוף הפרק²⁷.

(כט) וַיָּשָׁב – ויחזור **רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר** – ראובן לא היה בכל אותו זמן (הוא חזר בתשובה על החטא שחטא עם בלהה²⁸), הוא תכנן לחזור ולהוציא את יוסף מן הבור, כפי שהתורה סיפרה עליו בפסוק כ"ב. ראובן מגיע באמצע הלילה (מדרש) ומחפש את הבור, כשהוא מגיע לבור הוא מגלה... **וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בַּבּוֹר** – יוסף לא בבור. ראובן צועק יוסף יוסף, ולא שומע דבר, הוא מבין שיוסף מת, אולי היה שם איזה נחש שהרג אותו. הוא מחליט לרדת לתוך הבור עם החבל שהביא ומגלה שיוסף כלל לא שם (מדרש). **וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו** – כי הוא הבין שהוא לא יוכל להציל אותו. ראובן נהיה בצער כל כך גדול שהוא אפילו קרע את הבגדים שלו, כמו משהו אבל.

(ל) וַיָּשָׁב אֶל אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינָנו וְאָנֹכִי אָנָּה – לאן אָנִי בָּא²⁹ – כלומר לאן אני אלך, שהרי אינני יכול לחזור לאבא בלי שיוסף איתי. ראובן מרגיש יותר אחריות על יוסף כיוון שהוא הבכור.

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֵת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים – ואת הדם שלו שפכו לאיזה גיגית. **וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֵת בַּדָּם** – דם של שער דומה לדם אדם, ובכך יחשוב יעקב שזוה דמו של יוסף³⁰. בנוסף הם קרעו את הכתונת על מנת שזוה יראה שחיה אכלה אותו (ספורנו ורמב"ן בפסוק הבא "וישלחו").

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת כְּתָנֵת הַפְּסִים – הם מצאו מישהו לשלוח איתו את הכותנת³¹. הם לא רצו להביא בעצמם כדי שיעקב אבינו לא יחשוד בהם. **וַיָּבִיאוּ אֶל אָבִיהֶם** – דרך השלוחים. **וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ** – את הכתונת הזאת מצאנו. **הֲפֹר נָא** – תבדוק בבקשה. **הַכְּתָנֵת בְּנֵי הוּא אִם לֹא** – האם זו כתונת בנך או לא.

(לג) וַיִּפְיֶרְהָ – ויעקב הכיר אותה. **וַיֹּאמֶר כְּתָנֵת בְּנֵי תִּיָּה רְעָה אֲכַלְתֶּהוּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף** – יעקב מבין שחיה רעה טרפה את יוסף, והדם של יוסף נשפך על הכותנת.

²⁵ דעת האוה"ח שהסבר זה הוא דרוש. יש כמה פירושים נוספים: אוה"ח, רמב"ן, ספורנו. ומפרשי הפשט בניהם רש"י במקום אחר שאומרים שהישמעאלים והמדיינים אלו אותם אנשים. ונראה לי שיותר כדאי להסביר כך, כי לפי זה יובן הפסוק הראשון בפרק לח, שם כתוב שהישמעאלים מכרו את יוסף לפוטפר, בשונה מסוף הפרק שלנו שכתוב שהמדיינים מכרו אותו.

²⁶ הרחבה: סיפרתי קצת על מכירת הספרים של אבא שלי איך זה מגיע מהמדפיס, אלי, למשווק, לחנויות ולקונה.

²⁷ קשה להסביר הסבר זה בפשט. ועוד קשה לפי הסבר זה יוסף לא הלך עם הישמעאלים ולמה צריך ליהיה שם בשמים, וא"כ צ"ע בהבנת דברי רש"י. ואולי עדיף להסביר כמו כמה פרשנים שהם אחד. ועיין הסבר הרב נחום: אך לבינתיים הם לא שמו לב ואנשים אחרים שהיו שם שבאו מארץ מדיין - מדיינים הגיעו ליד הבור וגילו שם את יוסף בבור והוציאו אותו מהבור וכשהישמעאלים הגיעו, המדיינים מכרו את יוסף לעבד לישמעאלים תמורת עשרים כסף. האחים שראו את המדיינים מוכרים את יוסף לישמעאלים שמחו שבדיוק קרה מה שהם תכננו לעשות, למכור אותו לעבד.

²⁸ במדרש: הלך להביא חבל להעלותו.

²⁹ חידה: פסוק שיש בו 4 מילים שבכולם יש אותם 2 אותיות. האותיות אינם ה, ו, י. בפסוק שלנו – א,נ.

³⁰ חידה: בשני דברים שיער עיזים דומה לאדם במה? בדם ובשערות (בברכות יצחק).

³¹ בתחילה חשבתי להסביר: הם שלחו את כתונת הפסים עם בני השפחות (תיב"ע), בני השפחות לא כל כך שנאו את יוסף, וכשיעקב יראה שהם אלו שמביאים לו את הכתונת, הוא פחות יחשוד. אך קשה הלשון "הכתונת בנך היא", היו צריכים לומר הכתונת יוסף היא. ועוד קשה לשון וישלחו, שהרי הם כולם היו יחד?

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֹלֵתוֹ – מרוב צער ואבל. שאל תלמיד אהוב: למה אצל ראובן כתוב בגדי ופה שמלותיו. ענה חבירו היקר: כיון שראובן עבד בשדה לא היו לא שמלות אלא בגדים שמתאימים לרעיית צאן. וַיִּשָּׂם שָׂק בְּמַתְנֵיו – שזה יהיה כמו הבגד שלו, שק זה בד לא נעים ולא יפה. וזה סימן לאבל. כמו שעשה מרדכי היהודי כששמע על הגזרה. וַיִּתְאַבֵּל עַל בָּנוּ יָמִים רַבִּים – המון שנים. סה"כ זה היה 22 שנים. בדיוק מספר השנים שיעקב לא היה אצל אביו יצחק (בלי להחשיב את השנים שהיה בבית עבר).

(לה) וַיִּקְמוּ כָּל בָּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו – כלותיו, נשות בניו. התלמידים המתוקים הסבירו שהיו לו עוד בנות שעוד עכשיו התורה לא סיפרה עליהם כי לא היה לזה נפק"מ. או שבנותיו אלו נכדותיו. או שאלו נשי מדין. לַנְחֵמוֹ – להשכיח ממנו את האבל. להזכיר לו שיש לו את בנימין ויש לו עוד בנים וכו' וכו'. וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם – והוא לא הסכים להתנחם. יעקב אבינו לא רצה שידברו איתו על דברים אחרים, כי הוא רצה כל הזמן להרגיש את הצער (ספורנו). וַיֹּאמֶר פִּי אֶרְדָּ אֶל בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה – אני ארד אל השאל (אל הקבר) עם האבל. כלומר – אני אהיה באבל עד יום מותי. וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו – אבא של יעקב, כלומר יצחק, בכה את יעקב³². מה הכוונה? יצחק ידע ברוח הקודש שיוסף לא מת, אך הוא לא יכל לגלות את זה ליעקב. הוא ידע שעכשיו בגלל שיעקב לא בשמחה הוא לא יכול להגיע לנבואה (ע"פ ספורנו).

(לו) וַהֲמַדְנִים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרָיִם – למישהו בארץ מצרים (לענ"ד). לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרָעָה – שר של פרעה (לענ"ד). יֶשֶׁר הַטְּבָחִים – השר של כל השוחטים של מצרים. ויוסף היה העבד שלו, הוא היה חייב לעשות כל מה שהוא מבקש – לשטוף, לנקות, לכבס וכו'.

הקדמה: חזרנו ותיארנו את האחים הצדיקים בכל התקופה שהם בארץ כנען, כמה הם אוהבים ודואגים אחד לשני, כמה הם מכבדים את הוריהם, כמה הם לומדים תורה, וכמה הם רועים את הצאן במסירות וכו'. לאחר מכירת יוסף, וביחוד אחר שראו את הצער העצום של יעקב אבינו הם התחילו להבין שמה שהם עשו זה לא היה בסדר. באמת הם היו צריכים להחזיר אותו לבית, גם אם הם חושבים שהוא רשע הם לא יכולים על דעתם לעשות כזה דבר נורא. הם כבר מבינים שיהודה לא יכול להיות המחליט, כמו שהוא היה עד עכשיו. שהרי יהודה יכל לומר להם להשיבו הביתה והם היו שומעים לו. יהודה הצדיק גם היה בצער גדול, הוא הבין שהוא יכל להציל את המצב, והוא החליט לעזוב את כל המשפחה וללכת למקום אחר שם הוא גם לא יראה את הצער הגדול של אבא שלו (חזקוני). כל האחים הצדיקים מרוב צער הפסיקו לשתות יין. הצער הזה נמשך שנים רבות – 22 שנים הם לא שתו יין מרוב צער על מה שהם עשו. הם התחרטו לגמרי על כל מה שהם עשו וחזרו בתשובה. התורה מספרת לנו מה קרה ליהודה כשהלך למקום ההוא. זהו סיפור עצוב, אבל יש פה משהו שמח – כי נולד פה מי שממנו יוולד דוד המלך והמשיח. (א) וַיְהִי בַּעַת הַהוּא – בזמן הזה. אחרי מכירת יוסף.³³ וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו – הוא ירד מחברון לכיוון מדבר יהודה (אבע"ז). אך התורה רומזת שהוא ירד מהמדרגה שהייתה לו (ולכן כתוב מאת אחיו ולא מעם אחיו³⁴). וַיֵּט – והוא פנה יחד עם כל הצאן שלו למקום אחר, לא אפה שכל המשפחה שלו³⁵. עַד – עד שהוא הגיע ל.. אִישׁ עֲדָלְמִי – איש שגר בעדולם (רד"ק). וַשְּׂמוּ חֵירָה – יהודה נהיה חבר שלו, והם היו רועים צאן יחד.

(ב) וַיֵּרָא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ פְּנֵעִי – סוחר, ח"ו לא מהעם הכנעני (רמב"ן). וַשְּׂמוּ שׁוּעַ – יהודה ראה שהיא אשה מאוד צדיקה, ולכן הוא החליט להתחתן איתה. וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלָיָהּ – והוא התחתן איתה. כמובן הוא גייר אותה קודם לכן (תיב"ע).

(ג) וַתֵּהָר – היא נהייתה בהריון. וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֹתוֹ שְׂמוֹ עֶר – הוא יכול להיות רע והוא יכול להיות ער וגיבור לעבודת ד' (ע"פ הרמב"ן).

(ד) וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֹתוֹ שְׂמוֹ אוֹנָן:³⁶

³² האוה"ח אומר שזה דרש, אך הוא מורש ברש"י.

³³ עיין אבע"ז שמקשה על זה קושיא חזקה. ומתוך החזקוני שבדורות ראשונים היו מולידים ל7 שנים (סנהדרין טו:), והוא עושה את החשבון איך נולדו 2 בנים לפרץ לפני שירדו למצרים.

³⁴ כך הסביר הרב נחום.

³⁵ הרב נחום הסביר שהוא הלך בשביל הראשי ואז פתאום הוא נטה מהדרך הראשית לכיוון של האיש העדולמי. הסברנו כרש"י.

³⁶ חידה: מה ההבדל בין פסוק זה לקודמו? ויקרא, ותקרא. עיין רמב"ן שמביא פרשנים שדרכם היה שהראשון האבא קורא והשני האמא. ודוחה דברים אלו.

(ה) ותספה עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה ויהי בכזיב – יהודה היה במקום הנקרא כזיב. בלדתה אתו³⁷:

(ו) וניקה יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר³⁸ – אשה צדיקה וצנועה (סוטה י:): מהצאצאים של שם (רש"י לקמן על פי שפ"ח)³⁹.

(ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' – הוא עשה חטאים. וימתהו ה' – ער היה באותו הזמן בן 7 שנים בלבד (חיזקוני), זה הסיבה שהוא לא למד מספיק להתנהג כראוי (ע"פ הרמב"ן בהמשך).

(ח) ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך – תתחתן עם האשה של אח שלך. ויגם אתה – להתחתן עם אשה של אח אחר פטירתו קוראים לזה יבום. ונקם זרע לאחייך – כיוון שלאחייך אין ילדים, אז כשיוולד לך ילד הוא יחשב הבן של אח שלך, וכך תעשה איתו חסד, שזה לא נחשב שהוא נפטר בלי ילדים.

(ט) וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע – שהרי הבן שיוולד לו יחשב בן של אחיו. ויהי אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו – הוא עשה שתמר לא תוכל להיות בהיריון.

(י) וירע בעיני ה' אשר עשה – שזה היה עבירה. וימת גם אתו:

(יא) ויאמר יהודה לתמר פלתו – האשה של אחיו. שבי אלמנה – תחכי אלמנה (ספורנו), עם בגדים של אלמנה. בית אביך – בבית של אבא שלך⁴⁰. עד יגדל שלה בני – עד שהוא ממש יהיה גדול, לא כמו האחים שלו שהיו בני 7 (חזקוני), ובגלל שהם היו צעירים כל כך הם חטאו, ובגלל זה נענשו ומתו. פי אמר פן ימות – שלא ימות גם הוא פאחיו – ולכן יחכה עד שיגדל, ואז תמר תתחתן איתו. לכן הוא ביקש ממנה ללבוש בגדים של אלמנה, שכולם ידעו שהיא לא רוצה להתחתן עם מישהו אחר והיא מחכה לשלה שיגדל (רמב"ן).

ותלך תמר ותשב בית אביה:

הקדמה: רשמנו על הלוח את שלושת האחים, את תמר שהתחנה עם הראשון והשני ומתו, ועכשיו היא צריכה להביא זרע לאחים האלו. היא יכולה להתחתן עם האח השלישי או עם יהודה. לפני התורה היה אפשר לייבם על ידי האח או האבא, או גם קרובים אחרים (רמב"ן). הקדמנו עוד שהיום איש ואשה מתחתנים לכל החיים, אך לפני מתן תורה היה אפשר לעשות חתונה לכל החיים והיה אפשר לעשות חתונה רק ליום אחד. זה לא כל כך מכובד, ואנשים מכובדים לא היו עושים חתונה כזאת ליום אחד, אך אין בזה איסור.

(יב) וירבו הימים – עברו הרבה שנים.⁴¹ ותמת בת שוע אשת יהודה וינקם יהודה – יהודה קיבל תנחומים על פטירתה. שהיו באים ומנחמים אותו. ולאחר מכן... (אבע"ז)⁴². ויפעל⁴³ על גזזי צאנו – להיות אחראי על הגוזזים. הייתה זה עונת גיזת הצמר, שיש הרבה עבודה וצריך שיהודה יהיה שם לראות שעושים טוב את העבודה. הוא ותיקה רעהו – החבר שלו. העדלמי תמנתה – לתמנה.

³⁷ הוספה: ולמה התורה מספרת לנו זאת? אולי כי רק הוא היה שם, ולא היה איתה, ואם היה איתה, לא היה מסכים לקרוא בשם כזה (ספורנו) ודעת הרמב"ן ששניהם היו שם, וקרא בשם הזה כי שלה מזכיר כזיב, שנהים לשון דבר הפוסק והכוזב.

³⁸ לפי המדרש הייתה זאת ביתו של שם (מובא ברמב"ן).

³⁹ ולהסביר כפשט רש"י שהייתה ממש ביתו של שם זה תמוה. ששם שאם היה חי היה בן 900 ביתו התחתנה עם ילד בן 7.

⁴⁰ הרחבה: למילה בית צריך להוסיף את האות בית (אבע"ז).

⁴¹ יש להעיר שלפי החשבון המובא בחיזקוני לא היה זה כל כך הרבה שנים, שהרי יהודה ירד לעדולם אחר מכירת יוסף, ובני פרץ ירדו למצרים. ולפי האבע"ז שכל הסיפור היה לפני מכירת יוסף מובן מאוד.

⁴² הוספה: ולמה התורה סיפרה זה? כי תמר, בראותה שמתה אשת יהודה, ציפתה שכעת יתן לו את שלה, כחלק מהתנחומים על פטירת אשתו, ומשלא עשה זאת הבינה שהוא לא מתכנן לתת לה את שלה (ספורנו).

⁴³ תשע"ה: על – הוא הלך אל (אבע"ז).

(יג) וַיִּגְדַּל לְתַמָּר לֵאמֹר – סיפרו לתמר. הֲנִי תָמִיךְ – החם שלך. אבא של בעלך. עֲלֶה תַמְנָתָה⁴⁴ לָגֹז צֹאנֹו – הרמב"ן אומר שיכול להיות שכיוון שיהודה היה איש חשוב מאוד, בזמן גיזת הצמר היו עושים משתה, והיו מזמינים לה את העניים, וכך נודע לה שיהודה הולך לגוז את הצאן.

(יד) וַתִּסֶּר – והיא הורידה את בְּגָדֵי אֶלְמְנוּתָהּ מֵעַלֶיהָ – יש לאלמנה בגדים מיוחדים, לא כל כך יפים. וַתִּכַּסּ בַּצַּעֲרִיף – והיא כסתה את הראש שלה בצעיף (רשב"ם). וַתִּתְעַלֶּף – והיא כיסתה גם את הפנים שלה. זה לא קשור למילה 'להתעלף' שאומרים היום. תמר כיסתה את הפנים שלה כדי שיהודה לא יזהה אותה, כי אם היה מזהה אותה בודאי לא היה רוצה להתחתן איתה. וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם – והיה הלכה לשבת בפרשת דרכים, בצומת. יש דרך ראשית, ומשם מתפצלים כמה דרכים, אחד מהם זה לתימנה, שם יהודה בטוח יעבור. (אמרנו שקוראים לזה 'פתח עיניים' כי העיניים של כולם רואים את המקום הזה, כי כולם עוברים שם, לכן בטוח יהודה גם יעבור שם, רשב"ם). אֲשֶׁר עַל דֶּרֶךְ תַמְנָתָה – בדרך המובילה לתמנתה. ולמה החלטה תמר לעשות כזה דבר? פִּי רִאֲתָהּ פִּי גָדַל שְׁלָהּ וְהוּא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה – שלה היה כבר בערך בין 10, תמר כבר חושבת שהגיעה הזמן שהיא תתחתן איתה, ויהודה חושב שעדיין לא הגיע הזמן. תמר כל כך רוצה להביא ילדים מיהודה, היא כל כך רוצה להיות חלק מעם ישראל (ע' בעה"ט וסוטה י.), לכן היא מחליטה לעשות משהו שבכלל לא מתאים לה. תמר הייתה צדיקה וצנועה מאוד. אלא שכיוון שהיא כל כך רוצה להתחתן עם יהודה היא מחליטה להתנהג כמו אישה זונה – מופקרת.

(טו) וַיִּרְאֶה יְהוּדָה – בפרשת דרכים. וַיִּתְשַׁבֵּהּ – והוא חשב אותה. לְזוֹנָה – לאשה מופקרת. שהיא מרשה לכל מי שרוצה - להתחתן איתה. כי רק אשה זונה נמצאת במקום כזה. פִּי כִסְתָהּ פְּנֵיהָ – בגלל שהיא כיסתה את הפנים הוא חשב שהיא זונה, אבל באמת אם הוא היה יודע שזאת תמר, אז הוא היה יודע שהיא לא זונה, שהרי היא לא הפקירה את עצמה לכל, אלא היא רוצה דווקא את יהודה.

(טז) וַיֵּט אֶלֶיהָ – והוא פנה אליה. אֶל הַדֶּרֶךְ – אל הדרך שלה. הוא פנה מהדרך הראשית אל הדרך שלה. וַיֹּאמֶר הֶבֶה נָא – בואי בבקשה. אָבּוּא אֵלַיךְ – אתחתן איתך. יהודה היה איש קדוש וטהור, ואפילו שהדבר הזה מותר, זה לא מכובד שאיש קדוש ומכובד כמו יהודה יעשה כאלו דברים, אלא שד' הכניס ביהודה רצון מאוד גדול להתחתן איתה, ולכן יהודה החליט ללכת אליה, אפילו שבאופן פשוט זה לא כל כך מכובד. הזכרנו שד' רצה שזה יהיה כך (ספורנו). נזכרנו מי יצא מזה בסוף.⁴⁵ והוא הציע כזה רעיון.. פִּי לֹא יָדַע פִּי כִלְתּוֹ הוּא – כי אם היה יודע שהיא כלתו לא היה אומר כן. 'כלה' – האשה של הבן.⁴⁶ וַתֹּאמֶר מֶה תִּתֶּן לִי פִּי – כש.. תָּבוּא אֵלַי – אשה זונה מבקשת כסף או חפץ בעד זה שהיא תסכים להתחתן עם מישהו ליום אחד.

(יז) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח – אשלח עם מישהו. גְּדֵי עֲזִים – עז קטן. מִן הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם – אני מוכנה רק אם תִּתֶּן עֲרֵבוֹן עַד שְׁלִחְךָ – ערבון שיהיה בידי לבינתיים, עד שאתה תשלח לי את הגדי. מה זה ערבון? תמר לא יכולה להיות בטוחה שיהודה יביא לה את הגדי, אולי הוא יקום בבקר וילך בלי להביא לה כלום, לכן היא מבקשת ממנו שיביא לה משהו שמאוד חשוב לו, הרבה יותר מהגדי, ואז הוא בטוח יביא לה את הגדי כדי לקבל את הדבר הזה.

⁴⁴ הוספה: תמנה הייתה באמצע ההר, יהודה בא מלמטה ולכן עלה לשם, שמשון בא מלמעלה ולכן כתוב שהוא ירד לשם (מוסף רש"י).

⁴⁵ בחוברות מורשה אומרים לא להזכיר בכלל את דוד המלך, כ זה עמוק ונשגב להסביר לילדים את החשבון שדווקא כך הדברים קורים.

⁴⁶ בדיחה: לאש קוראים חם ולנוצה קוראים קלה.

בדרך כלל עירבון זה דבר שהוא חשוב לזה שנותן אותו ולא חשוב לזה שמקבל אותו (כמו משקפיים).

(יח) ויאמר מה הערבון אשר אתן לך – איזה ערבון? ונתאמר חתמה – הטבעת עם החותמת שלך. יהודה נחשב איש מאוד חשוב בעדולם ((רמב"ן), כשהוא היה מחליט על דברים הוא היה חותם בחותמת שלו. ופתילה – שמלה מיוחדת שלבש יהודה מעל הבגדים שלו.⁴⁷ ומטה אשר בידך ויתן לך – יהודה כל כך רצה להתחתן איתה שהוא נתן לה שלושה דברים כל כך חשובים רק בשביל זה. ויבא אליה ותהר לו:

(יט) ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה:

(כ) וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה:

(כא) וישאל את אנשי מקמה לאמר איה הקדשה הוא בעיניכם על הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה:

(כב) וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה: ויאמר יהודה תקח לך פן נהנה לבוז הנה שלחתי הגדי הנה ואמה לא מצאתה:

(כד) ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר פלטה וגם הנה הרה לזנוגים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף:

(כה) הוא מוצאת – תוך כדי שמוציאים את תמר להישרף. והיא שלחה אל תמייה לאמר – תמר שלחה שליח ליהודה שיאמר לו: לאיש אשר אלה לו – מהאיש (אונקלוס) שהדברים האלו שלו אנכי הרה – אני בהריון. ונתאמר הכר נא⁴⁸ – תבדוק בבקשה. למי החתמת והפתילים והמטה האלה – למי הם שייכים. תמר הביאה לשליח את שלושת הדברים האלו, והשליח שאל את יהודה. תמר נמצאת במצב מאוד קשה, הולכים לשרוף אותה, היא יכולה לצעוק ולומר – זה לא נכון! אני לא התחתנתי עם מישהו אחר, אלא עם יהודה, אך תמר לא רוצה לבייש את יהודה, ההיא מוכנה להכנס לתוך כבשן האש ולא להלבין את פניו. תמר מביאה לו את הערבונות בתורת רמזים בכדי שהוא בעצמו יחליט אם הוא יודה על האמת או לא, אך היא עצמה לא תכננה להודיע אפילו שהיא תשרף בסוף. "נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

(כו) ויכר יהודה – יהודה מכיר את הדברים שאלו שזה שלו, ופתאום הוא מבין הכל. הוא מבין למה הוא נמשך כל כך להתחתן איתה, הוא מבין שבעצם הגיע כבר הזמן לייבם, וכיוון שהוא לא נתן לה את שלה היא סובבה את זה שהוא יתחתן איתה. הוא הבין שבכלל תמד לא זינתה עם מישהו אחר, להיפך, היא דאגה לכך שיקום זרע לער ולאונן. אם כן היא בכלל לא צריכה להישרף. ויאמר צדקה – תמר צודקת. ממני – ההריון הזה הוא ממני. אני התחתנתי איתה. יהודה הודה על האמת, אפילו שזה מאוד לא נעים, שעכשיו כולם שומעים שהוא עשה מעשה שלא מתאים לאדם מכובד כמוהו, אבל הוא העדיף לעשות כך ולא שח"ו תמר תישרף. פי על פן – כי היא עשתה את זה בגלל ש.. לא נתתייה לישלה בני – יהודה מסביר למה תמר צודקת. ולא יסף – והוא לא הוסיף עוד לדעתה – להיות איתה. כמו "וידע אדם את חוה אשתו". יהודה כבר הביא ממנה את הזרע, ולכן הוא לא נשאר איתה (אפילו שזה היה מותר), כי כבר הוקם שם המת (רמב"ן).

(כז) ויהי בעת לדתה – בזמן שהיא באה ללדת הרגישו שיש בבטן (ספורנו). והנה תאומים בבטנה:

⁴⁷ כך רש"י. ורשב"ם מפרש אזור, ונראה לי לכאורה יותר פשוט לענ"ד.

⁴⁸ חידה: מי עוד אמר הכר נא, למי? דרך זה הרחבנו בדברים שבהם יש דמיון למכירת יוסף (גם גדי עיזים), ואפשר להסביר שזה עוזר ליהודה להתעורר לחזור בתשובה שלימה.

(כח) וַיְהִי בְלִדְתָהּ – וכשהיא ילדה. **וַיִּתֵּן יָד** – אחד מהעוברים הוציא את ידו החוצה. **וַתִּקַּח הַמְּיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל יָדוֹ שְׁנַי** – חוט אדום (רשב"ם ל'). **לֵאמֹר זֶה יָצָא ראשונה** – כדי לדעת שהוא הילד שיצא ראשון. המילדת הכינה חוט שני מראש, כי היא ידעה שיש שני תאומים, ורצתה שלא נתבלבל מי יצא הראשון.

(כט) וַיְהִי כַמְּשִׁיב יָדוֹ – כשהוא החזיר את היד שלו. **וַהֲנִיחַ יָצָא אָחִיו** – פתאום יצא תינוק, והמילדת מסתכלת ורואה שאין לו את חוט השני, אז היא הבינה שמי שיצא זה האח. **וַתֹּאמֶר מַה פָּרַצְתָּ עָלַיָּךְ פָּרִיץ** – מה עשית, שהתפרצת כמו מישוהו שיש לו גדר והוא עושה פרצה ועובר בה (רמב"ן). **וַיִּקְרָא** – יהודה (רד"ק). **שְׁמוֹ פָּרִיץ** – על שם מעשהו.

(ל) וַאֲחֵר יָצָא אָחִיו אֲשֶׁר עַל יָדוֹ הַשְּׁנַי – שהוא באמת הראשון. **וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח** – על שם החוט הזוהר והזורח. זכתה תמר שיצאו ממנה שני ילדים צדיקים. ובמיוחד זכתה בפרץ שממנו יצא בעז, שממנו יצא דוד ושלמה, ומהם יצא בעז"ה משיח צדקינו שיבוא ויגאלנו במהרה.

(א) וַיִּוֹסֵף הַנֶּרְד מִצָּרְיָמָה – התורה חוזרת לספר על רדת יוסף למצרים, סיפור זה קרה באותו זמן שיהודה ירד מאת אחיו (ספורנו). **וַיִּקְנֶהוּ** – קנה אותו. **פוֹטִיפֶר סָרִיס פְּרַעֲזָה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרַיִם מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה** – הישמעאלים והמדיינים הם נחשבים אותו עם, לכן התורה פעמים קוראת להם מדיינים ופעמים ישמעאלים.

(ב) וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף – ד' היה עם יוסף ועזר לו. **וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ** – בכל דבר שהוא עשה הוא הצליח. **וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרַיִם** – והוא היה עבד בבית של האדון המצרי שלו (ספורנו). יוסף היה במקום רחוק, בין כל הגויים, אין מי שיעזור לו, לכן דווקא במקרה הזה ד' עוד יותר עזר ליוסף, כדי שירגיש שד' איתו בכל מצב (ע"פ המדרש).

(ג) וַיִּרְא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ – האדון שלו לא הבין – איך זה שכל דבר שהוא עושה הוא מצליח, לעולם לא היה לו עבד כל כך מוצלח. זה היה נראה לו כישוף (מדרש המובא ברמב"ן). פתאום הוא ראה שלפני כל דבר שיוסף היה עושה הוא היה מתפלל למישהו שהוא יצליח, ואחרי כל דבר שהוא עושה הוא היה מודה למישהו שעזר לו להצליח (ע"פ שפ"ח). פוטיפר שאל אותו – מה זה כל המילים שאתה אומר? יוסף הסביר לו שהוא מתפלל לד', והסביר לו שד' ברא את כל העולם וכו' (מדרש). אם כן ביאור מילים אלו – פוטיפר ראה ששם ד' מוזכר בכל מה שיוסף עושה. **וְכָל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה ה' מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ** – והוא גם ראה שכל מה שיוסף עושה הוא מצליח, אז הוא הבין שד' עוזר לו בהכל.

(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו – בעיני פוטיפר. פוטיפר העריך את יוסף⁴⁹. **וַיִּשְׁרַת אִתּוֹ** – בהתחלה הוא היה עבד רגיל, אח"כ הוא היה עבד בתוך הבית של פוטיפר שזה דרגה יותר גבוהה, ועכשיו הוא היה ממש המשרת האישי של פוטיפר (אוה"ח). **וַיִּפְקְדֵהוּ עַל בֵּיתוֹ** – והוא עשה אותו שומר על כל מה שיש בבית שלו. פוטיפר קידם אותו שיהיה אחראי על כל הדברים של האדון. **וְכָל יוֹשׁ לֹ נָתַן בְּיָדוֹ** – כל הדברים של האדון הוא נתן ליוסף שיהיה אחראי עליהם.

(ה) וַיְהִי מֵאֵז הַפְּקִיד אִתּוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ וַיִּבְרָךְ ה' אֵת בֵּית הַמִּצְרַיִם בְּגִלְלַל יוֹסֵף – פתאום פוטיפר התעשר. ד' בירך אותו בגלל יוסף. **וַיְהִי בְּרַפְתָּ ה' בְּכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ בְּבֵית וּבִשְׂדֵה** – ולא רק בבית, אלא גם בכל התבואה והמקנה שבשדה.

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיַד יוֹסֵף – עד עכשיו יוסף היה אחראי ביחד עם פוטיפר, מעכשיו רק יוסף היה אחראי, פוטיפר רק היה צופה מהצד ורואה שיוסף עושה הכל בסדר (ע"פ אוה"ח). **וְלֹא יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה** – פוטיפר לא ידע שום דבר ממה שיוסף היה עושה. זה

⁴⁹ אני לא מצליח לפרש טוב מילים אלו.

השלב הכי חשוב – בהתחלה פוטיפר היה המחליט על הבית שלו, והיו לו המון עבדים, אחד מהם היה יוסף, בוודאי הוא היה משפיל אותם ונותן להם עבודות קשות ביום ובלילה (אוה"ח ב-ו). ולאט לאט יוסף עלה בדרגה עד שיוסף נהיה המושל במקום פוטיפר, כי פוטיפר הבין שכשיוסף עובד בזכות ד' הכל מצליח. **פִּי אִם הִלַחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל** – חוץ מהלחם שהוא אוכל. אין הכוונה ממש לאוכל, אלא זה רמז לאשה של פוטיפר. פוטיפר אמר לו – אתה יכול לעשות בבית מה שאתה רוצה, אני בכלל לא יודע כלום, אני סומך עליך לגמרי בכל החשבונות שתעשה (ספורנו), דבר אחד אתה כמובן לא יכול לעשות – להתחתן עם אשתי. **וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה תֹאֵר וַיְפַה מְרָאָה** – כמו שאימו רחל הייתה יפה. התורה מספרת לנו את זה כדי שנבין למה אשת פוטיפר כל כך רצתה להיות איתו (רמב"ן).

(ז) וַיְהִי אֶמֶר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – אחרי שיוסף נהיה המחליף של פוטיפר, והוא היה כל הזמן בביתו של פוטיפר. **וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶדְנִיּוֹ אֵת עַיְנֶיהָ אֶל יוֹסֵף** – הסתכלה עליו ועל יופיו, המוזכר בפסוק הקודם. **וַתֹּאמֶר שִׁכְבָּה עִמִּי** – תתחתן איתי ליום אחד. כמובן זהו דבר אסור באיסור חמור לאשה נשואה.

(ח) וַיִּמָּאֵן – יוסף לא הסכים. הסברנו כמו בפעמים הקודמות שטעם השלשלת מסמלת לנו

שיוסף סרב שוב ושוב ושוב. אשת פוטיפר היתה מנסה לשכנע אותו בכל מיני דרכים. כשהיא ראתה שהוא לא מסכים היא לבשה את הבגדים הכי יפים, ואח"כ שמה בשמים מיוחדים, והיא ניסתה לדבר איתו בקר צהרים וערב. שלוש פעמים ביום היא החליפה בגדים ותכשיטים, היא חשבה שבגלל שהיא תתלבש יפה הוא ישתכנע, זה ברור שלא, יוסף היה מסתכל לכיוון אחר כדי לא לראות אותה (מדרש). כשהיא ראתה שזה לא עוזר היא הציעה לו המון המון כסף – בפעם אחת שאתה תהיה איתי תקבל המון המון. זה כמובן לא עזר, הוא סירב בתוקף. היא אפילו איימה עליו שהיא תכניס אותו לכלא, וזה לא עזר – כי הוא העדיף להיות בכלא ולא לחטוא. היא איימה עליו שהיא תעשה אותו עיוור, וגם כאן – הוא אמר אני סומך על

ד', והוא יציל אותי. **וַיֹּאמֶר אֶל אִשְׁתּוֹ אֶדְנִי הֵן אֶדְנִי** – הרי האדון שלי פוטיפר. **לֹא יָדַע אִתִּי מֶה בְּפִית וְכָל אֲשֶׁר יָשׁ לוֹ נָתַן בְּיָדִי** – הוא לא יודע מה אני עושה פה, והוא נתן לי לטפל בכל כל הדברים שלו. פוטיפר סמוך עלי לגמרי, הוא נותן לי לפתוח את הכספת שלו ולהוציא המון כסף, כי הוא יודע שאני לא לוקח שום דבר לעצמי, ובהכל אני משתמש רק כדי להעצים את עושרו.

(ט) אֵינְנוּ גְדוֹל בְּפִית הַזֶּה מִמֶּנִּי – אין משהו שהוא גדול יותר ממני בו. כל מה שהוא יכול לעשות גם אני יכול לעשות, חוץ מדבר אחד. **וְלֹא תִשָּׂף מִמֶּנִּי** – הוא לא מנע ממני **מְאוּמָה** – שום דבר. **פִּי אִם אוֹתְךָ** – חוץ ממך. **בְּאֲשֶׁר** – בגלל ש.. **אֵת אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת** – הוא סומך עלי כל כך, ואני אגנוב ממנו את הדבר הכי חשוב לו – אני אגנוב את האשה שלו?! זה בדיוק הפוך מאיך שהוא מתנהג עד עכשיו. יוסף ידע שלאשה הרשעה הזאת לא אכפת לעשות עבירה כזאת להתחתן עם עוד בעל, ולכן הוא אמר לה את הסיבה הזאת אפילו שהיא הרבה פחות חשובה. אח"כ הוא הוסיף את הסיבה העיקרית (רמב"ן). **וְחָטְאתִי לְאֱלֹהִים** – ואני גם אעשה חטא גדול. שאמנם מותר לאיש להתחתן עם 2 נשים, אך לאשה נשואה אסור להתחתן עם עוד בעל, וואסור גם לאיש להתחתן עם אשה נשואה.

(י) וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ – כשהיא דיברה **אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם** – חז"ל מלמדים אותנו שזה היה במשך שנה שלימה (דעת זקנים מבעלי התוספות). **וְלֹא שָׁמַע אֶלֶיָּה לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ** – אפילו לשכב באותו חדר שהיא נמצאת בו. **לְהִיּוֹת עִמָּה** – ואפילו לא לדבר איתה בשום דבר (אבע"ז).

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה – כשהגיע יום מיוחד. באותו יום היה חג של הגויים, חג לעבודה זרה. כל האנשים כולל העבדים הלכו לחגוג את החג (כמובן חוץ מיוסף), ואשת פוטיפר החליטה לנצל את ההזדמנות ולדרוש מיוסף שיתחתן איתה. מה עשתה? אמרה שהיא ממש חולה והיא לא יכולה ללכת לחגיגה, ורק היא נשארה בבית. **וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ** – לבדוק את כל החשבונות, כמה כסף הוא הוציא וכמה הוא קיבל, מה הוא נתן לכל אחד מהעבדים ומהמשרתים וכו'. **וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בְּפִית** – כי כולם בחגיגה. יוסף

לא ידע שהיא שם, כי אם היה יודע לא היה נכנס לבית. כי הוא לא רצה להיות איתה לבד בבית (ספורנו).

(יב) וַתִּתְפָּשְׂהוּ – והיא תפשה אותו. **בַּבֶּגֶדוֹ לְאֹמֶר שְׂכָבָה עִמִּי –** יוסף יכל לתת לה סתירה וללכת, הרי ודאי שהוא היה חזק ממנה. אך אפילו שהיא מתנהגת אליו כל כך לא יפה הוא מכבד איתו, שהרי היא אשת אדוניו, ולכן הוא אפילו לא דחף לה את היד (רמב"ן), אלא.

וַיַּעֲזֹב בַּגְדוֹ בַּיָּדָה – הוא פשט את הבגד העליון שלו עד שהוא נשאר בידה. **וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחֹצֵצָה –** והוא ברח החוצה. כמובן זה לא נעים להיות בחוץ בלי הבגד העליון, ובמיוחד איש חשוב כמו יוסף, אך הוא העדיף להיות ככה מאשר להסתכן ח"ו בחטא.⁵⁰

(יג) וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ – כשהיא ראתה פי – ש.. **עֲזַב בַּגְדוֹ בַּיָּדָה וַיִּנָּס הַחֹצֵצָה –** והיא פחדה שעכשיו יאשימו אותה שהיא ניסתה לשכנע אותו, או שיוסף ילד לספר שהיא עשתה כן (רמב"ן) מה היא עשתה? היא טענה שקרה בדיוק הפוך...

(יד) וַתִּקְרָא לְאַנְשֵׁי בֵּיתָהּ – היא קראה בקול גדול למשפחה שלה ולמשרתים שהיו בחגיגות(רד"ק). **וַתֹּאמֶר לָהֶם לְאֹמֶר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ –** פוטיפר הביא לנו (היא לא הזכירה מי הביא, כדי שזה לא ישמע שהיא מאשימה אותו בזה והוא יכעס עליה). **אִישׁ עֲבָרִי –**

מהצאצאים של עבר, מעבר הנהר. אשת פוטיפר מזכירה את זה, כיוון שהמצרים שנאו את העברים, והיא ניסתה לשכנע אותם שבטוח שהוא עשה את החטא הזה. **לְצַחֵק בָּנוּ –** לעשות ממנו צחוק. **בָּא אֵלַי לְשָׁכַב עִמִּי –** איתי. **וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל –** צעקתי, שהרי אין

אף אחד בבית, אז ניסיתי שישמעו מרחוק.

(טו) וַיְהִי כִּשְׁמָעוֹ – כשהוא שמע. **פִּי הָרִימְתִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בַּגְדוֹ אֶצְלִי וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחֹצֵצָה –** תפסתי אותו בבגד כדי שלא יברח, אז הוא עזב אצלי את הבגד וברח (רד"ק). **(טז) וַתִּנְחַח בַּגְדוֹ –** והיא הניחה את הבגד של יוסף אֶצְלָהּ עַד בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל בֵּיתוֹ – בסוף

החגיגה.

(יז) וַתִּדְבַר אֵלָיו פְּדָבְרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר בָּא אֵלַי הַעֲבָד הַעֲבָרִי אֲשֶׁר הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בֵּי:

(יח) וַיְהִי כִּפְהִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בַּגְדוֹ אֶצְלִי וַיִּנָּס הַחֹצֵצָה:

(יט) וַיְהִי כִּשְׁמָע אֲדֹנָיו אֶת דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דְּבָרָה אֵלָיו לְאֹמֶר פְּדָבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחַר אַפּוֹ:

(כ) וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל בֵּית הַסֵּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר (אסורי) אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי שֵׁם בְּבֵית הַסֵּהַר:

(כא) וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף וַיְטַ אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַנּוּ בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית הַסֵּהַר:

(כב) וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית הַסֵּהַר בֶּנֶד יוֹסֵף אֵת כָּל הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהַר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עֹשִׂים שֵׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

(כג) אֵין שֶׁר בֵּית הַסֵּהַר רָאָה אֵת כָּל מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר ה' אֹתוֹ וְאֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מְצַלִּיחַ: (פ)

פרק-מ

בראשית

(א) שְׁבִיעֵי וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מְלֹךְ מִצְרַיִם וְהֵאֱפָה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: (ב) וַיִּקְצַף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים:

⁵⁰ צ"ב: התלבטתי האם ראוי להציג את זה בתור נסיון ליוסף, ויותר נראה לי שצריך לומר שזה לא נסיון, ויוסף כלל לא רוצה להיות איתה, ואין לו שום משיכה לזה, ורק הוא מנסה לברוח כדי שהיא לא תכשיל אותו ל ידי זה שתחייב אותו. וצ"ב מה נכון לומר.

(ג) ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסהר מקום אשר יוסף אסור שם:
(ד) ויפקד שר הטבחים את יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר: (ה) ויחלמו
חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך
מצרים אשר אסורים בבית הסהר: (ו) ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים:
(ז) וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים
היום: (ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים
פתרנים ספרו נא לי: (ט) ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה
גפן לפני: (י) ובגפן שלשה שריגם והיא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשפלתיה ענבים:
(יא) וכוס פרעה בנדי ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על
כף פרעה: (יב) ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם: (יג) בעוד
שלשת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך על פנה ונתת כוס פרעה בידו כמשפט
הראשון אשר היית משקהו: (יד) כי אם זכרתני אתה כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי
חסד והזפרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה: (טו) כי גנב גנבתי מארץ העברים
וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אתי בבור: (טז) וירא שר האפים כי טוב פתר
ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי: (יז) ובסל העליון מפל
מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי: (יח) ויען יוסף ויאמר
זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם: (יט) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את
ראשו מעליה ותלה אותה על עץ ואכל העוף את בשרה מעליה: (כ) מפטיר ויהי ביום
השלישי יום הלקח את פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את ראש שר המשקים
ואת ראש שר האפים בתוך עבדיו: (כא) וישב את שר המשקים על משקהו⁵¹ ויתן
הכוס על כף פרעה: (כב) ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: (כג) ולא זכר
שר המשקים את יוסף וישכחהו: (כפפ)

⁵¹ הרב יעקב לבנון בשיעור: זה נס גדול במצרים, לכן הפתרון הזה הוא חידוש.